YOSH FUTBOLCHILARNING TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIGINING NAZARIY ASOSLARI

Xayrullayev Islomjon Ernazar o‘g‘li
Oriental Universiteti Sport faoliyati(faoliyat turlari bo‘yicha)
Mutaxassisligi 1-bosqich magistranti
Xayrullayevi613@gmail.com

Annotatsiya:

Mazkur maqolada yosh futbolchilarning texnik-taktik tayyorgarligining nazariy asoslari, uning mazmun-mohiyati, shakllanish qonuniyatlari hamda sport mahoratini rivojlantirishdagi ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Futbolchilarning texnik va taktik tayyorgarligi sport natijasiga ta’sir etuvchi muhim omillardan biri sifatida yoritilgan.

Kalit so‘zlar:

futbol, yosh futbolchi, texnik tayyorgarlik, taktik tayyorgarlik, sport mahorati, o‘yin faoliyati, texnik usullar, taktik fikrlash, sport tayyorgarligi, futbol pedagogikasi.

Kirish

Zamonaviy futbol yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlik, texnik mahorat, taktik tafakkur va psixologik barqarorlikni talab qiladigan murakkab sport turi hisoblanadi. Bugungi kunda xalqaro futbol amaliyoti shuni ko‘rsatmoqdaki, yuqori natijalarga erishish uchun futbolchilarni tayyorlash jarayoni bolalik va o‘smirlik davridan boshlab ilmiy asosda tashkil etilishi lozim. Ayniqsa, yosh futbolchilarning texnik-taktik tayyorgarligi kelajakdagi sport mahoratining poydevorini tashkil etadi.

Texnik-taktik tayyorgarlik futbolchining o‘yin jarayonida to‘p bilan va to‘psiz harakatlarni samarali bajarishi, vaziyatni to‘g‘ri baholashi, tezkor qaror qabul qilishi hamda jamoaviy harakatlarda faol ishtirok etishini ta’minlaydi. Futbolda texnika va taktika bir-biridan ajralmas tushunchalar bo‘lib, texnik mahorat taktik vazifalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun xizmat qiladi. Shu sababli yosh futbolchilarni tayyorlash jarayonida texnik va taktik tayyorgarlik uyg‘un holda rivojlantirilishi zarur.

So‘nggi yillarda futbolning tezligi va dinamikasi keskin oshib bormoqda. Bu esa futbolchilardan nafaqat texnik jihatdan mukammal bo‘lishni, balki murakkab o‘yin vaziyatlarida tez fikrlash va optimal qaror qabul qilishni ham talab etadi. Shu nuqtai nazardan yosh futbolchilarning texnik-taktik tayyorgarligini ilmiy asosda tashkil etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Sport nazariyasida texnik tayyorgarlik sportchining musobaqa faoliyatida zarur bo‘lgan harakat usullarini mukammal egallashi va samarali qo‘llay olishi bilan tavsiflanadi. Futbolda texnik tayyorgarlik tarkibiga to‘pni qabul qilish, uzatish, olib yurish, zarba berish, aldab o‘tish, bosh bilan o‘ynash va darvozabon texnikasi kiradi.

Taktik tayyorgarlik esa futbolchining o‘yin vaziyatlarini tahlil qilishi, jamoaviy va individual harakatlarni rejalashtirishi, o‘yinning maqsadiga muvofiq qaror qabul qilishi va uni amalda qo‘llay olishi bilan belgilanadi. Taktik tayyorgarlik futbolchining fikrlash tezligi, kuzatuvchanligi, o‘yin intellekti va vaziyatni oldindan ko‘ra bilish qobiliyatlari bilan chambarchas bog‘liq.

Ilmiy manbalarda ta’kidlanishicha, yosh futbolchilarda texnik ko‘nikmalarni shakllantirish uchun eng qulay davr 8–14 yosh oralig‘i hisoblanadi. Aynan shu davrda

nerv-mushak tizimining yuqori plastiklik darajasi texnik harakatlarni tez va sifatli o‘zlashtirish imkonini beradi. Shu sababli dastlabki tayyorgarlik bosqichida texnik mahoratni rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida qaraladi.

Texnik tayyorgarlikning mazmuni

Texnik tayyorgarlik futbolchining o‘yin davomida zarur bo‘lgan harakatlarni samarali bajarish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan jarayondir. Yosh futbolchilarning texnik tayyorgarligi quyidagi asosiy yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi:

- To‘pni qabul qilish texnikasi;
- To‘pni uzatish texnikasi;
- To‘pni olib yurish texnikasi;
- Darvozaga zarba berish texnikasi;
- Aldab o‘tish harakatlari;
- Bosh bilan o‘ynash texnikasi;
- To‘psiz harakatlanish texnikasi.

Texnik harakatlarning sifatli shakllanishi muntazam takrorlash, bosqichma-bosqich murakkablashtirish va o‘yin sharoitiga yaqinlashtirilgan mashqlar yordamida amalga oshiriladi. Texnik tayyorgarlikning asosiy maqsadi futbolchida avtomatlashtirilgan harakat ko‘nikmalarini shakllantirishdan iboratdir.

Yosh futbolchilarda texnik harakatlarni o‘rgatishda ko‘rgazmalilik, izchillik, individuallashtirish va takroriy mashq tamoyillariga amal qilish muhim hisoblanadi. Mashg‘ulotlarda har bir texnik element avval sodda sharoitda, keyinchalik esa murakkab va raqobatli o‘yin vaziyatlarida o‘rgatilishi lozim.

Taktik tayyorgarlik futbolchining o‘yin vaziyatlarida maqsadga muvofiq harakat qilish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Futbolda taktik tayyorgarlik individual, guruhli va jamoaviy taktik harakatlarni o‘z ichiga oladi.

Individual taktika futbolchining o‘z pozitsiyasida to‘g‘ri harakat qilishi, raqib harakatlarini baholashi va mustaqil qaror qabul qilishi bilan bog‘liqdir. Guruhli taktika ikki yoki bir necha futbolchining o‘zaro hamkorlikdagi harakatlarini nazarda tutadi. Jamoaviy taktika esa butun jamoaning hujum va himoya faoliyatini tashkil etish bilan bog‘liq.

Yosh futbolchilarda taktik fikrlashni rivojlantirish uchun kichik tarkibli o‘yinlar, vaziyatli mashqlar, videomateriallar tahlili va modellashtirilgan o‘yin vaziyatlaridan foydalanish samarali hisoblanadi. Bunday mashqlar futbolchilarda o‘yin tafakkurini, tezkor qaror qabul qilishni va vaziyatni oldindan ko‘ra bilish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Xulosa

Yosh futbolchilarning texnik-taktik tayyorgarligi sport mahoratini shakllantirishning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Texnik tayyorgarlik futbolchining harakat ko‘nikmalarini rivojlantirsa, taktik tayyorgarlik ushbu ko‘nikmalarni musobaqa faoliyatida maqsadga muvofiq qo‘llash imkonini beradi.

Texnik va taktik tayyorgarlikning uyg‘un rivojlanishi futbolchilarning o‘yin samaradorligini oshiradi, sport natijalarini yaxshilaydi va kelgusida yuqori sport mahoratiga erishish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Yosh futbolchilarni tayyorlash jarayonida yosh va individual xususiyatlarni hisobga olish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash hamda mashg‘ulotlarni o‘yin faoliyatiga yaqinlashtirish texnik-taktik tayyorgarlik samaradorligini oshirishning muhim shartlari hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. – Киев: Олимпийская литература, 2004.

2. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры. – Москва: Физкультура и спорт, 1991.
3. Верхошанский Ю.В. Основы специальной физической подготовки спортсменов. – Москва: Советский спорт, 2013.
4. Кузнецов В.В. Подготовка футболистов. – Москва: Физкультура и спорт, 2000.
5. Годик М.А. Физическая подготовка футболистов. – Москва: Терра-Спорт, 2006.
6. Kerimov F.A. Sport sohasidagi ilmiy tadqiqotlar. – Toshkent: Zar qalam, 2004.
7. Pulatov A.A. Futbol nazariyasi va uslubiyati. – Toshkent: O‘zDJTI, 2018.
8. Salomov R.S. Sport mashg‘ulotining nazariy asoslari. – Toshkent: O‘zDJTI, 2007.